

Radovan Vukadinović: Politički profil Pabla Picassa: filatelistička interpretacija

STAJER-GRAF, Zagreb, 2013., 296 str.

Tema političkog Picassa zahtjevna je i posebna. Podrazumijeva poznavanje djela velikog slikara, vremenskoga konteksta u kojem je stvarao i njegovih političkih uvjerenja. Picassov opus i životni put opisani su u više od 3.000 knjiga i monografija, s tim da su njegova politička uvjerenja, privrženost idejama i članstvo u Komunističkoj partiji Francuske ostali gotovo izostavljeni te u velikoj mjeri nepoznati. Tek nedavno objavljena knjiga autorice Gertje Utley „Picasso – komunističke godine“ i velika izložba „Picasso – mir i sloboda“ održana u galeriji Tate u Liverpoolu 2010. godine skreću pozornost na političkoga Picassa. Prikazivanje političkog Picassa kroz filatelističku interpretaciju još je zahtjevnije. Izdvajajući samo ono što se odnosi na Picassov politički angažman podrazumijeva znanje o Picassovu radu kao izravnom odrazu međunarodne politike, uz sistematiziranje i proučavanje poštanskih dokumenata. Odabranom temom autor Radovan Vukadinović pokazuje raznolikost i slojevitost tematske filatelije kao dokumenta svoga vremena, izlaže ljepotu umjetničkih minijatura, što je uz obrazovnu, zapravo filatelistička, povijesna i kulturna vrijednost.

Knjigu uz sadržaj i riječ autora čini 18 poglavlja: „Pariške godine“, „Građanski rat u Španjolskoj i ‘Guernica’“, „Okupacijske godine“, „Ulazak u KP Francuske“, „Picasso u partijskim redovima“, „Picassov ‘novi realizam’“, „Početak Hladnog rata“, „Kongres intelektualaca u Wrocławu“, „Svjetski pokret za mir“, „Bijela golubica mira“, „Masakr u Koreji“ i „Rat i mir“, „Staljinov portret“, „XX. kongres KPSS-a i posljedice“, „Détente i slabljenje partijske aktivnosti“, „Prijeponi oko političkog Picassa“, „Picasso i Španjolska“, bibliografija te sažetak na engleskom jeziku. Poglavlje naslovljeno „Umjetnik i politika“ prethodi bibliografiji, a nije obuhvaćeno u sadržaju.

Usporedno s tekstom, *Politički profil Pabla Picassa* može se pratiti kroz 542 izložene poštanske marke iz obuhvaćenih razdoblja, cijele kuverte i pisma s markama, žigovima i adresama, poštanske marke u cjelini po dvije, četiri ili šest zajedno te popratne slike. Na poštanskim markama Picassove su slike, od *Jelovnika* koji je Picasso izradio 1900. godine, slika iz tzv. plave faze i prvi pariški atelje u Rue Ravignan na Montmartreu,

koji je Max Jacob nazvao *Le Bateau Lavoir* – brodom praonica, portreta Picassovih velikih prijatelja, žena, modela i ljubavnica, akromatskih boja (bijeleg, crne i sive) slike *Guernice*, preko uspjeha bijele golubice, simbola Pokreta za mir, slike kontrasta *Rata i mira*, portreta Staljina, partijske aktivnosti, prikaza osoba i važnih događaja iz vremena Hladnog rata, izložbi slika, do svjetske filatelističke izložbe u Malagi, rodnom gradu originalnog umjetnika. Zbog netipičnosti pristupa praćenja osobnog i političkog profila Pabla Picassa kroz tekst i minijaturne umjetnine, izbora motiva i filatelističke vrijednosti, kroz finese Picassovog rada, mogu se na bolji način razumijevati međunarodni odnosi u 20. stoljeću, osobito razdoblje Hladnog rata.

Autor je izdvojio preduvjete koji su utjecali na Picassovo političko sazrijevanje i mračne i siromašne pariške kutke u kojima je stanovao. Na tzv. plavi ciklus u kome su prikazani tužni, zamišljeni i gotovo beznadno ispunjeni likovi prosjaka, usamljenih, nemoćnih, ostavljenih na rubu života (*Siromašni na obali mora*, 1903.) nastavlja se tzv. ružičasta faza, sa svojom slatkastom kvalitetom kao dragocjenošću i prihvaćanjem nadrealizma, novog umjetničkog pravca. Tražeći nove izraze, usvaja pomodni dadaizam kao punu negaciju tradicionalnih umjetničkih vrijednosti i izlazi iz umjetno nametnutih striktnih građanskih pravila ponašanja i življenja. Autor navodi da je promjene Picassove goleme palete stilova i izraza moguće sagledati samo u svjetlu njegova privatnog života, ljubavi i braka, obitelji i novih ljubavnih veza. Iako je postigao zavidnu umjetničku reputaciju, bio cijenjen i financijski neovisan, za dio francuske elite uvijek je bio samo stranac, bez obzira na duge pariške godine. Umjetnički izraz u kubističkoj fazi, kao i nadrealizam, bili su jasni i razumljivi kao dio njegova nemira, nezadovoljstva, ali i stalnog novog traganja.

Osobni protest protiv Francisca Franca, vođe nacionalističkih snaga u Španjolskoj, Picasso izražava izrađujući 18 crteža na dva lista pod naslovom *Francova obmana i laž* početkom 1937. godine. Crteži su bili reproducirani u limitiranoj tiraži od 1.000 primjeraka i prodavani u korist Španjolskog fonda za izbjeglice. Slijedilo je stvaranje *Guernice* na 27 kvadratnih metara platna, gdje vjerojatno leži najsnažniji dokaz da je u izboru između fašističkog zla, koje se pojavilo u Španjolskoj i polako nadvilo nad Europu, i druge antifašističke strane Picasso jasno izabrao svoju opciju koju će formalno prihvatiti nekoliko godina kasnije. Oslobođenje Pariza dana 26. kolovoza 1944. godine Picasso je dočekao na vrhuncu slave. Dan prije otvorenja izložbe u Jesenskom salonu, nazvanom Salon oslobođenja, u kojem je izložio 74 platna i pet skulptura, Picasso je postao član KPF-a. Navodeći razloge ulaska, Picasso je rekao: „Dok čekam da me Španjolska primi natrag, Francuska komunistička partija moja je domovina. U njoj nalazim ponovno svoje prijatelje: velike znanstvenike Paula Langevina, Frédérica Joliot-Curiea, velike pisce poput Louisa Aragona i Paula Éluarda i mnogo drugih lijepih lica branitelja Pariza. Ja sam ponovno među braćom.“ Prva narativna kompozicija koju

je izradio nakon rata bila je *Le Charnier (Grobница)*. Sukob između partijske discipline i slobode umjetničkog stvaranja Picasso je teško proživljavao. Izrađuje nekoliko crteža za prijevod *Jame* hrvatskoga književnika Ivana Gorana Kovačića, za knjigu *Tombeau* u nakladi od 110 primjeraka, što je danas rijetko bibliografsko djelo. Iz razdoblja hladnoratovske podjele svijeta i sve većeg političkog vezivanja Francuske uz SAD datira slika nazvana *Silovanje Europe* u kojoj se na poseban, pikasovski način prikazuje djevojka na leđima bika. Sudjeluje na velikoj prvomajskoj paradi 1949. godine, stojeći iza plakata na kome je izraženo protivljenje ulasku Francuske u NATO. Otkriva i litografiju kao tehniku koja ga je potpuno zaokupila. Dobiva poziv na sudjelovanje na Svjetskom kongresu intelektualaca u Wroclawu koji se održavao od 23. do 28. kolovoza 1948. godine, što je bio početak velike akcije organiziranja pokreta mira. Svjetski kongres pobornika mira održan je u velikoj sali Pleyel od 20. do 24. travnja 1949. godine, a paralelni kongres održavao se u Pragu. Picasso je imao aktivnu ulogu u pripremi Kongresa, a njegova bijela golubica promicana je kao službeni znak Pokreta za mir. Prema istraživanjima Gertje Utley i dokumentima FBI-a, koje je dobila djelomično deklasificirane, ravnatelj FBI-a John Edgar Hoover još 1945. godine zatražio je informacije o Picassu. Unatoč naoko beznačajnim izjavama i informacijama koje je FBI imao o Picassu, on je u dosjeu FBI-a optužen za špijunažu u korist Sovjetskog Saveza. Američku odbijenicu za izdavanje viza delegaciji Svjetskog pokreta za mir Picasso je komentirao na svoj specifičan način, govoreći kako netko mora biti stvarno glup da se boji golubice. Značenje golubice mira postalo je toliko snažno da se čitava politika istočnog bloka identificirala s golubicom. To je najbolje došlo do izražaja u Panmunjomu gdje su 1953. godine trebali započeti pregovori između zaraćenih strana – snaga UN-a predvođenih SAD-om i predstavnika NDR Koreje i NR Kine. Škrtim bojama – sivom, zelenom, žutom i crnom – Picasso je izrazio dramatiku događaja Korejskog rata započetog 1950. godine, no slika nije izazvala previše pozornosti. Uslijedila je ponuda općinskih vlasti Vallaurisa da oslika romaničku kapelu devastiranu još u vrijeme Francuske revolucije. Dva velika panela izrađena su u obliku dvaju murala – rata i mira. Picassov *Staljinov portret*, predstavljen likom mladog Gruzijca visoko začešljane kose i gustih brkova, prouzrokovao je žestoke napade na Picassa i Aragona. Iako se na zapadu očekivalo da će sukob poprimiti daleko veće razmjere te da će se Partija i Picasso razići, do spora s Partijom nije došlo. Povodom otvaranja izložbe 60 Picassovih slika u Moskvi u Puškinovoj galeriji povodom njegova 75. rođendana Picasso je rekao: „Davno sam rekao da sam do komunizma došao kao do izvora i isto tako da me moj rad doveo do te točke.“ Krajem 1950-ih kreće u kopiranje velikog majstora iz prošlosti – Velasqueza. Muzej moderne umjetnosti u New Yorku nije htio zaostati za Picassovom izložbom u Moskvi. Velika izložba održana je godinu dana kasnije, no svejedno u okviru proslave Picassovog 75. rođendana. Kubanska raketna kriza iz 1962. godine dobila je Picassov odgovor. Posegnuo je za temama starih slikara Poussina i Davida, stvarajući seriju crteža i slika na

temu otmice Sabinjanki. Motivi s te slike bit će korišteni na jednom filmskom plakatu koji je izradio Picasso (izradio je samo dva filmska plakata: za Buñuelov i Dalíjev film *Andaluzijski pas* i Bulajićeve *Bitku na Neretvi*). Kao honorar za filmski plakat *Bitke na Neretvi* Picasso je zatražio 12 boca vina iz svih dijelova Jugoslavije. Napomene radi, nakon katastrofalnog zemljotresa koji je pogodio Skopje 1963. godine Picasso je bio među prvima koji je ponudio pomoć, a muzeju u Skopju poklonio je svoju *Glavu žene*.

Ne robujući dogmama i nametnutim klišejima, postao je simbol svoga vremena. U svom golemom opusu oslikao je vlastiti život, vlastite doživljaje i vlastita iskustva, što je na određeni način i najbolje svjedočanstvo života i kretanja u uzburkanom prošlom stoljeću. No jedan segment nikada se nije izgubio: vezanost uz Španjolsku i njegovo španjolsko podrijetlo. Što se KPF-a tiče, činjenica da je Picasso bio u partijskim redovima i da je ostao vjeran Partiji do kraja života imala je ogromnu političku vrijednost. A koliki je to bio kapital u vrijeme Hladnog rata najbolje svjedoči izjava Toma Bradena, jednog od šefova CIA-e iz 1950-ih godina, da je glavna bitka u Europi bila ona za „Picassovu misao“. Autor navodi da je Picasso pristupio Partiji s oduševljenjem i idealima, no obje kvalitete prilično su nepraktične u politici i to posebno u vrijeme kad je ona bila vrlo gruba. Zahvaljujući svom ugledu, materijalnoj neovisnosti, ali i činjenici da je živio u demokratskom društvu, Picasso je mogao uspravno ustrajati u svom uvjerenju, ne napuštajući stranu koju je izabrao. Čehoslovačka marka s *Guernicom* bila je prva marka koja je prikazivala monumentalno djelo u obliku poštanske minijature 1967. godine. Ni *Grobnica* ni *Spomenik Španjolcima poginulim za Francusku* nisu još našle svoje mjesto na poštanskim vrijednosnicama. *Golubica* nikada nije našla svoje mjesto na poštanskim izdanjima zapadnih zemalja, kao što je nije bilo ni u nekim monografijama posvećenim Picassu. Svakako su Picassove ideje i stilizirani crteži potvrdili dugoročnost i univerzalnost poruke mira i pokazali da je, bez obzira na vrijeme u kome je stvarao svoje golubice, Picasso podržao pravu i trajnu temu mira, slobode i neovisnosti naroda.

Ova knjiga zanimljiv je prikaz političkog profila umjetnika koji je u vremenu u kome je živio i stvarao jednostavno rečeno bio drugačiji. Usporedno prikazujući tematiku međunarodnih političkih odnosa i bogatu predmetnu tematsku filateliju, autor je pregledno i jasno predstavio izdašne podatke o osobama i događajima koji su na svoj način djelovali i utjecali na međunarodne političke odnose u 20. stoljeću. Pojedine pogreške u godinama i imenima valja pripisati obilju podataka. Knjiga *Politički profil Pabla Picassa: filatelistička interpretacija* Radovana Vukadinovića preporučuje se za upotpunjavanje saznanja kako o stvaratelju Pablu Picassu, smionosti njegovih remek-djela, smionosti čovjeka kome je životni credo bila i ostala ideja osobne i kolektivne slobode, njegovom zalaganju za mir, o izvornosti političkog pristupa u međunarodnim političkim odnosima, dokumentima vremena, o njegovu odnosu prema ovim našim prostorima, tako i o pomalo zaboravljenoj temi kreativnosti, odvažnosti, samostalnosti i nesputanosti.